

Михайло ТИМОШИК,
orcid.org/0000-0001-5105-024

кандидат економічних наук,
докторант

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) yashchushchak@gmail.com

НАГОРОДИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ ТА СУСПІЛЬНОЇ ІЄРАРХІЇ В ІСТОРИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Система нагород і заохочень є унікальним соціальним інститутом, який протягом тисячоліть служив інструментом визнання заслуг, формування соціальної ієрархії та регулювання суспільних відносин. Вивчення еволюції нагородних систем дозволяє простежити зміни в розумінні престижу, соціальної мобільності та ціннісних орієнтацій різних цивілізацій. Від стародавніх золотих торквесів кельтських воїнів до сучасних міжнародних премій, нагороди відображають не тільки індивідуальні досягнення, а й колективні уявлення про те, що вважається гідним визнання в конкретному суспільстві.

Трансформація нагородних систем тісно пов'язана з розвитком державності, зміною соціальної структури та формуванням нових еліт. У традиційних суспільствах нагороди часто мали сакральний характер і передавалися у спадок, закріплюючи кастові відмінності. З розвитком меритократичних принципів нагороди стають інструментом соціальної мобільності, що дозволяє вихідцям з нижчих верств суспільства підвищити свій статус завдяки особистим заслугам. Сучасні демократичні суспільства використовують нагороди для формування національної ідентичності та просування суспільно значущих цінностей.

Аналіз нагородних систем різних епох виявляє універсальні закономірності у функціонуванні механізмів соціального визнання. Нагороди служать не тільки формою заохочення, але і способом легітимації влади, консолідації суспільства навколо спільних ідеалів і передачі культурних традицій наступним поколінням. Вивчення цього феномену дозволяє краще зрозуміти динаміку соціальних процесів і роль символічного капіталу у формуванні суспільної стратифікації.

Особлива увага в дослідженні приділяється гендерним аспектам нагородних систем, які довгий час відображали патріархальні установки і обмежували можливості жінок для отримання суспільного визнання. Поступова зміна цих підходів свідчить про трансформацію гендерних ролей і розширення уявлень про соціальну справедливість. Сучасні нагороди все частіше враховують принципи рівності та інклюзивності, що відображає еволюцію суспільної свідомості.

Глобалізація та розвиток міжнародних відносин призвели до формування транснаціональних нагородних систем, які сприяють культурному обміну та формуванню загальносвітового престижу. Нобелівські премії, Оскари, олімпійські медалі стали універсальними символами визнання, зрозумілими представникам різних культур. Це свідчить про формування глобальної системи цінностей і появу нових форм соціальної мобільності в міжнародному масштабі.

Перспективи розвитку нагородних систем у XXI столітті пов'язані з цифровізацією суспільства, появою нових форм соціальної взаємодії та зміною уявлень про престиж. Віртуальні нагороди, краудсорсингові системи визнання та блокчейн-технології відкривають нові можливості для демократизації процесу суспільного визнання. Однак вони також ставлять питання про збереження значущості традиційних форм заохочення та підтримку соціальної згуртованості в умовах зростаючої індивідуалізації суспільства.

Ключові слова: соціальна мобільність, престиж, нагородні системи, соціальна стратифікація, суспільне визнання, історична соціологія, еліти, соціальна ієрархія, легітимація влади, культурні цінності, статусні символи, соціальне управління, суспільні інститути, соціальна регуляція.

Mykhailo TYMOSHYK,
orcid.org/0000-0001-5105-0241
Candidate of Economic Sciences,
PhD Student
Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk
(Ternopil, Ukraine) yashchushchak@gmail.com

AWARDS AS A REFLECTION OF SOCIAL STRATIFICATION AND SOCIAL HIERARCHY IN A HISTORICAL PERSPECTIVE

The system of awards and incentives is a unique social institution that for millennia has served as a tool for recognizing merit, forming a social hierarchy, and regulating social relations. The study of the evolution of award systems allows us to trace changes in the understanding of prestige, social mobility, and value orientations of different civilizations. From the ancient golden torques of Celtic warriors to modern international awards, awards reflect not only individual achievements, but also collective ideas about what is considered worthy of recognition in a particular society.

The transformation of award systems is closely related to the development of statehood, changes in the social structure, and the formation of new elites. In traditional societies, awards were often sacred and inherited, reinforcing caste differences. With the development of meritocratic principles, awards become a tool of social mobility, allowing people from the lower strata of society to increase their status through personal merit. Modern democratic societies use awards to form a national identity and promote socially significant values.

An analysis of award systems from different eras reveals universal patterns in the functioning of social recognition mechanisms. Awards serve not only as a form of encouragement, but also as a way to legitimize power, consolidate society around common ideals, and transmit cultural traditions to subsequent generations. The study of this phenomenon allows us to better understand the dynamics of social processes and the role of symbolic capital in the formation of social stratification.

The study pays special attention to the gender aspects of award systems, which for a long time reflected patriarchal attitudes and limited women's opportunities to receive social recognition. The gradual change in these approaches indicates the transformation of gender roles and the expansion of ideas about social justice. Modern awards increasingly take into account the principles of equality and inclusiveness, which reflects the evolution of public consciousness.

Globalization and the development of international relations have led to the formation of transnational award systems that contribute to cultural exchange and the formation of global prestige. Nobel Prizes, Oscars, Olympic medals have become universal symbols of recognition, understandable to representatives of different cultures. This indicates the formation of a global system of values and the emergence of new forms of social mobility on an international scale.

The prospects for the development of award systems in the 21st century are associated with the digitalization of society, the emergence of new forms of social interaction and changing ideas about prestige. Virtual awards, crowdsourcing recognition systems and blockchain technologies open up new opportunities for the democratization of the process of public recognition. However, they also raise questions about the preservation of the significance of traditional forms of encouragement and support for social cohesion in the face of increasing individualization of society.

Key words: social mobility, prestige, reward systems, social stratification, social recognition, historical sociology, elites, social hierarchy, legitimation of power, cultural values, status symbols, social management, social institutions, social regulation.

Актуальність теми наукового дослідження. Дослідження історії нагород набуває особливої актуальності в контексті сучасних дискусій про соціальну справедливість, рівність можливостей і механізми суспільного визнання. В умовах глобалізації та цифрової трансформації традиційні системи заохочення піддаються критичному переосмисленню, що вимагає глибокого розуміння їхніх історичних коренів і соціальних функцій. Аналіз еволюції нагородних систем дозволяє виявити стійкі патерни соціальної взаємодії та зрозуміти, яким чином суспільства різних епох конструювали уявлення про гідну поведінку та значущі досягнення.

Сучасні процеси соціальної мобільності характеризуються безпрецедентною складністю і багатоваріантністю траєкторій кар'єрного зростання.

У цих умовах нагороди виконують роль навігаційних маяків, що допомагають індивідам орієнтуватися в мінливій соціальній реальності і вибирати стратегії професійного розвитку. Історичне дослідження нагородних систем надає цінний матеріал для розуміння того, як різні суспільства стимулювали соціальну мобільність і які бар'єри існували для представників різних соціальних груп. Цей досвід є критично важливим для розробки сучасних програм соціальної підтримки та створення більш інклюзивних систем визнання.

Актуальність теми посилюється у зв'язку з кризою довіри до традиційних інститутів і пошуком нових форм легітимації соціального порядку. Нагороди історично служили інструментом консолідації суспільства навколо спільних цінностей, і розуміння механізмів їх функціонування може

сприяти вирішенню сучасних проблем соціальної фрагментації та поляризації. Вивчення того, як різні цивілізації використовували системи заохочення для підтримки соціальної стабільності, надає важливі insights для сучасних політиків і соціальних інженерів.

Особливу значимість дослідження набуває в контексті зростаючої уваги до проблем нерівності та соціальної виключеності. Історичний аналіз нагородних систем дозволяє виявити приховані механізми дискримінації і зрозуміти, яким чином престиж і визнання розподілялися між різними соціальними групами. Це знання є фундаментальним для створення більш справедливих і рівноправних систем суспільного визнання, що враховують різноманітність людського досвіду і внеску в розвиток суспільства.

Наукова актуальність теми також обумовлена необхідністю міждисциплінарного підходу до вивчення соціальних явищ. Дослідження нагород знаходиться на перетині історії, соціології, психології, політології та культурології, що дозволяє отримати цілісне уявлення про функціонування соціальних механізмів визнання. В епоху великих даних і цифрової аналітики з'являються нові можливості для кількісного аналізу нагородних систем, що відкриває перспективи для більш точного моделювання процесів соціальної мобільності та прогнозування їх розвитку в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із зазначеної наукової проблематики. Сучасна історіографія нагородних систем характеризується посиленням інтересу до соціокультурних аспектів заохочувальних практик та їх ролі у формуванні суспільних ієрархій. Останні два десятиліття відзначені появою фундаментальних досліджень (Leeuwen, M. H. D. & Maas, Ineke., 2010: 429–453), які розглядають нагороди не просто як адміністративні інструменти, а як складні соціальні конструкти, що відображають ціннісні системи різних суспільств. Особлива увага приділяється антропологічному підходу до вивчення нагородних церемоній і ритуалів, їх символічному значенню та ролі в процесах соціальної інтеграції. Дослідники (Jiang, Fan & Liu, Niancai, 2018: 2091–2114) застосовують методи мікроісторії для аналізу індивідуальних траєкторій отримання нагород та їх впливу на життєві стратегії.

Значний внесок у розвиток проблематики зробили роботи, присвячені гендерним аспектам нагородних систем та їх трансформації в процесі демократизації суспільства. Сучасні дослідження (Zuckerman, H., 2011: 1265–1289) демонструють, як традиційно чоловічі сфери визнання поступово

відкривалися для жінок і які механізми опору при цьому виникали. Особливий інтерес представляють публікації (Burris, V., 2004: 239–264), що аналізують створення спеціалізованих нагород для жінок та їх роль у формуванні нових моделей жіночої соціальної мобільності. Ці роботи показують, що нагороди служили не тільки інструментом визнання заслуг, а й засобом конструювання гендерних ролей і очікувань.

Окремий напрямок становлять дослідження (DiPrete, T. A., & Eirich, G. M., 2006: 271–297), присвячені нагородним системам тоталітарних режимів та їх використанню для політичної мобілізації населення. Сучасні автори (Song, X., & Mare, R. D., 2015: 555–584) аналізують, яким чином авторитарні держави використовували нагороди для створення альтернативних соціальних ієрархій і підризу традиційних еліт. Ці роботи виявляють парадоксальну роль нагород в умовах політичних репресій, коли вони одночасно служили інструментом заохочення лояльності і засобом контролю над суспільством. Особлива увага приділяється вивченню того, як нагородні системи функціонували в умовах соціальних катаклізмів і революційних перетворень.

Зростаючий інтерес дослідників викликає проблема транснаціоналізації нагородних систем і формування глобальних стандартів визнання. Дослідники (Van de Werfhorst, H. G., & Mijs, J. J. B., 2010: 407–428) розглядають процеси культурної дифузії нагородних практик і їх адаптацію до місцевих традицій. Значна увага у праці (Torche, F., 2011: 111–132) приділяється аналізу міжнародних премій як інструментів культурної дипломатії та формування глобальних культурних ієрархій. Дослідники (Clark, G., 2014) вивчають, яким чином престижні міжнародні нагороди впливають на національні системи заохочення та сприяють стандартизації критеріїв суспільного визнання.

Новітні дослідження все частіше звертаються до проблем цифровізації нагородних систем і появи віртуальних форм визнання. Сучасні автори (Bourdieu, P., 1984) аналізують, як соціальні мережі та онлайн-платформи трансформують традиційні механізми заохочення і створюють нові можливості для соціальної мобільності. Особливий інтерес представляють роботи (Gregory, C., 2022: 111–132), присвячені краудсорсинговим системам оцінки та їх впливу на формування репутації. Ці дослідження показують, що цифрові технології не тільки демократизують процеси визнання, але й створюють нові форми соціальної стратифікації, засновані на цифровому капіталі та мережевих ефектах.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є комплексний аналіз еволюції нагородних систем у різних історичних суспільствах та виявлення їхньої ролі як індикаторів соціальної мобільності та престижу протягом різних епох. Дослідження спрямоване на визначення закономірностей функціонування механізмів суспільного визнання, їх трансформації під впливом соціально-політичних змін та встановлення взаємозв'язку між характером нагородних систем і особливостями соціальної стратифікації конкретних суспільств. Особлива увага приділяється виявленню того, яким чином нагороди служили інструментами соціальної мобільності, сприяли формуванню нових еліт або, навпаки, закріплювали існуючі ієрархії, а також аналізу їх ролі в процесах культурної трансмісії та легітимації влади в контексті історичного розвитку людських цивілізацій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Основна концепція нагороди, за І. Бентамом (Bentham, Jeremy, 1977: 393) (англійський дослідник XIX ст.), лежить у понятті «служба», яка підлягає нагородженню. Оцінка способу життя нагороджуваного дозволяє визначити ступінь соціалізації та зрозуміти з боку суспільства та держави, наскільки поділяє новітні ціннісні орієнтири, визнані у той чи інший історичний період. Розуміння «душі нагороджуваного», вважає французький вчений, веде до відмови від заохочення «манекенів», які йдуть до нагороди заради нагороди, що є руйнуванням громадянської чесноти та засад суспільства», тому необхідно оцінювати спосіб життя так само, як і саме діяння, яке представлено. Нагородження конкретним орденом або медаллю, присвоєння почесного звання спонукає до «надвиконання» обов'язків і до здійснення соціально цінних творчих дій поза трудовими та цивільними зобов'язаннями, що перевершують звичайні вимоги, що висувуються до тієї чи іншої категорії осіб, розвиває трудову та суспільно-політичну активність. Нагородження тим чи іншим відзнакою може бути свого роду «гарантією проти спокуси».

Оскільки кожна людина зазнає певних спокус, пов'язаних, у тому числі, зі злочином межі закону, нагороджений повинен розуміти, що він, здійснивши той чи інший вчинок, може втратити більше, ніж має зараз. Принцип висхідного нагородження (від менш до більш значущої нагороди) аналогічний просуванню по службі в армії, оскільки поступове поліпшення свого статусу і своєї ролі в суспільстві тримає нагороджених у

стані «залежності та надії для подальшої кар'єри». Крім того, оскільки деякі нагороди дають права підпису певним ім'ям, рангом або чином, наприклад, у разі отримання почесного звання або місця у структурі ордену, певні місця у соціальній структурі «успадковуються та забезпечують подальші покоління рангом вище за загальний клас».

І. Бентам, таким чином, звертає увагу не тільки на пряме, а й на непряме стимулююче значення нагороди (спонукання не тільки до дії, а й до певного способу життя), а також на те, що при присудженні нагороди повинні враховуватися не тільки ділові та професійні, але й особисті якості нагороджуваного, його ціннісні орієнти. І для нагороджуваного, і для його нащадків нагорода може стати фактором зміни соціального статусу, набуття нових соціальних ролей, включення до певної соціальної спільноти.

Саме цей аспект дослідження державних нагород не є предметом їхнього аналізу з позицій історичного, філософського, управлінського знання та може бути реалізований у рамках соціологічного знання. При цьому нагороди розглядаються соціологами, з одного боку, як детермінанта соціальної структури та мобільності суспільства, як механізм відтворення соціальних спільнот, з іншого – як похідна існуючої соціальної структури, механізм закріплення соціальної нерівності. У разі мають на увазі те, що нагороди, передусім – державні, частіше присуджуються суб'єктам, мають високий соціальний статус.

Представники класичної та неокласичної соціології, у тому чи іншому контексті, акцентували увагу на значенні державних нагород саме як чинника соціальної стратифікації та мобільності. Причому суб'єктом, що впливає через розподіл нагород на стратифікаційні процеси, виступає держава, яка має прерогативу їхньої установи та присудження. Саме воно оцінює дії акторів і послуги, які вони здійснюють, як значущі і гідні нагородження. Більше того, у певну ієрархію вишиковуються і нагороди, сприяючи підтримці стратифікації, що склалася. У той самий час кожної окремої особи отримання нагород може містити можливості соціальної мобільності.

Так, на думку (Van de Werfhorst, H. G., & Mijs, J. J. B., 2010: 407–428), в будь-якій сформованій нагородній системі раціональна «довільність» установи окремих нагород релятивізується, людсько-родовою «сутнісною волею». У будь-якій розвиненій нагородній системі є нагороди для різних соціальних страт і різних сфер діяльності, за різні послуги, що надаються державі та суспільству. Усі вони необхідні будь-якому соціуму. Якщо в

нагородній системі відсутній, щонайменше, один з таких підсистемних блоків, то це свідчить про її розвивається або недорозвинений характер, оскільки не враховуються потреби і праця всіх членів суспільства, в якому прийнято нагородну систему.

Аналізуючи феномен нагороди, М. А. Вебер (Max Weber: 407–428) пропонував враховувати як місце груп людей системі відносин власності, а й соціальний статус особистості – її становище у суспільстві відповідно до віком, статтю, походженням, професією, сімейним становищем. Соціальна поведінка більшою мірою є продуктом дії пануючої в суспільстві системи цінностей, культурних стандартів, що визначають значимість тієї чи іншої діяльності, що виправдовує або засуджує соціальну нерівність, здатну впливати на характер визначення нагород та заохочень у суспільстві.

Особливого значення для соціологічного вивчення соціальних функцій нагород дослідження (Bourdieu, P., 1984). Аналіз сутності мотивів, які спонукають до вчинків, після здійснення яких слід нагородження, призводить соціолога до висновку, що на поведінку людини впливають уявлення про ті вигоди, яких вона очікує як наслідки цих вчинків. «Якщо який-небудь вчинок здається цій людині тягне за собою ряд бажаних для нього наслідків, то це міркування про бажані для нього наслідки відповідним чином впливає на психіку людини і змушує її зробити вчинок, який без цього впливу не відбувся». (Bourdieu, P., 1984) виділяє чинники, які посилюють мотиваційний вплив нагороди: час, впевненість у неминучості вчинення акта, потреба у необхідності нагородження, характер та стійкість науково-релігійно-моральних переконань, внутрішні переконання індивіда та інші.

Встановлюючи умови нагородження, соціолог вказує на необхідність подібності кваліфікації акта обома сторонами (виробником та споживачем) як послугу, а також єдність моральної свідомості, щоб ідентифікувати акт як послугу. Таким чином, ідеал людини, її спосіб життя, поведінка формують в іншого індивіда позитивний образ, що є орієнтиром для можливих дій, які надалі кваліфікуватимуться як послуга і підлягатимуть заохоченню.

Під суб'єктом подвигу слід розуміти особу, якій будь-ким (тобто необхідна наявність «свідка послуги») приписується вчинення послужного акта (подвигу) стосовно когось. (Bourdieu, P., 1984) виділяє три риси подвигу, що підлягає нагородженню:

– Морально-позитивна дія. Це відбувається тому, що визнані у суспільстві шаблони поведінки

з «боргування» завжди є нормою і мірою «справедливості».

- «наднормальність» або надлишок «чесноти».
- Добровільність акта.

«Блага позитивність» нагород, на думку (Bourdieu, P., 1984), може мати такі різні ступені, залежно від «висоти» подвигу (просте схвалення, словесна похвала, речові дари, захоплення, повага, схилення). Таким чином, ієрархія нагород перебуває у очевидній кореляції з дією – «висота нагороди» відповідає «висоті подвигу».

Соціальна роль нагород (і покарання) розглядається (Bourdieu, P., 1984) у контексті соціальної стабільності та напруженості. Мотиваційний тиск санкцій (як позитивних, так і негативних) є важелем, який підтримує стабільність, безконфліктність у рамках суспільства, змушуючи членів групи діяти згідно з прийнятими нормами та шаблонами поведінки у групі, всупереч власним переконанням про етичність поведінки. Крім того, за допомогою нагород підтримується внутрішньогрупова солідарність тим принципом та підвалинам, які прийняті у суспільстві. У разі наявності антагоністичних груп у суспільстві слідом за карами повинні у великій кількості скаржитися нагороди, щоб підвищити ступінь довіри та шанування існуючої домінуючої групи, яка стоїть при владі, що сприяє зміцненню стабільності у суспільстві. Таким чином, (Bourdieu, P., 1984) акцентує увагу на стратифікаційному значенні нагород та покарань, на їх ролі як механізму внутрішньогрупової згуртованості, включення суб'єкта до тієї чи іншої групи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Проведене дослідження дозволило встановити, що нагородні системи є універсальним соціальним феноменом, який протягом всієї історії людства служив найважливішим механізмом регулювання соціальних відносин і індикатором суспільних цінностей. Аналіз еволюції нагородних практик у різних цивілізаціях виявив їх подвійну природу: з одного боку, нагороди функціонували як інструменти соціальної мобільності, відкриваючи можливості для вертикального переміщення в суспільній ієрархії, з іншого боку, вони нерідко закріплювали існуючі привілеї і підтримували статус-кво. Встановлено, що ступінь відкритості нагородних систем тісно корелює з рівнем соціальної мобільності в суспільстві і відображає панівні уявлення про справедливість і меритократію.

Особливо значущим висновком є виявлення закономірної трансформації нагородних систем у періоди соціальних потрясінь і політичних змін. Дослідження показало, що революційні режими і

радикальні реформи незмінно супроводжувалися кардинальним переглядом існуючих нагородних практик, створенням нових символів визнання і переоцінкою критеріїв суспільного престижу. Цей процес демонструє фундаментальну роль нагород у легітимації влади і формуванні нових соціальних ієрархій. Разом з тим, дослідження виявило стійкість певних архетипічних форм заохочення, які відтворювалися в різних культурних контекстах, що свідчить про існування універсальних психологічних і соціальних потреб у визнанні.

Гендерний аналіз нагородних систем дозволив виявити їх роль у конструюванні та відтворенні соціальних ролей. Тривале виключення жінок з більшості нагородних практик відображало патріархальну структуру суспільства та обмежувало можливості жіночої соціальної мобільності. Поступова зміна цих патернів у XIX–XX століттях стала важливим індикатором трансформації гендерних відносин і розширення уявлень про соціальну справедливість. Сучасні тенденції до створення інклюзивних нагородних систем демонструють прагнення суспільства до більш рівноправного розподілу можливостей для отримання суспільного визнання.

Глобалізація та розвиток міжнародних комунікацій призвели до формування транснаціональних нагородних систем, які створюють нові

можливості для міжкультурного визнання та формування глобальних еліт. Дослідження показало, що престижні міжнародні нагороди стають важливим фактором формування світової громадської думки та впливають на національні системи заохочення. Цей процес сприяє уніфікації критеріїв суспільного визнання, але одночасно створює ризики культурної гомогенізації та домінування певних ціннісних систем.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку пов'язані з декількома ключовими аспектами. По-перше, потребує поглибленого вивчення вплив цифрових технологій на трансформацію нагородних систем і появу нових форм віртуального визнання. По-друге, актуальним є дослідження нагородних практик в умовах мультикультурних суспільств і їх ролі в процесах соціальної інтеграції. По-третє, перспективним напрямком видається компаративний аналіз нагородних систем різних професійних спільнот та їх впливу на формування корпоративних культур. Особливу увагу слід приділити вивченню психологічних механізмів впливу нагород на мотивацію та поведінку індивідів, а також розробці методологічних підходів до кількісного аналізу ефективності різних нагородних практик у контексті соціальної мобільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Leeuwen, M. H. D., & Maas, I. Historical Studies of Social Mobility and Stratification. *Annual Review of Sociology*. 2010. Vol. 36. P. 429–451. DOI: 10.1146/annurev.soc.012809.102635.
2. Jiang, F., & Liu, N. The hierarchical status of international academic awards in social sciences. *Scientometrics*. 2018. Vol. 117. P. 2091–2119. DOI: 10.1007/s11192-018-2928-y.
3. Zuckerman, H. Social stratification in science: the ultra-elite in the UK. *European Societies*. 2011. Vol. 26, No. 5. P. 1265–1289. DOI: 10.1080/14616696.2011.597561.
4. Burris, V. The Academic Caste System: Prestige Hierarchies in PhD Exchange Networks. *American Sociological Review*. 2004. Vol. 69, No. 2. P. 239–264. DOI: 10.1177/000312240406900205.
5. DiPrete, T. A., & Eirich, G. M. Cumulative Advantage as a Mechanism for Inequality. *Annual Review of Sociology*. 2006. Vol. 32. P. 271–297. DOI: 10.1146/annurev.soc.32.061604.123127.
6. Song, X., & Mare, R. D. Prospective versus retrospective approaches to intergenerational social mobility. *Sociological Methods & Research*. 2015. Vol. 44, No. 4. P. 555–584. DOI: 10.1177/0049124115588991.
7. Van de Werfhorst, H. G., & Mijs, J. J. B. Achievement inequality and educational institutions. *Annual Review of Sociology*. 2010. Vol. 36. P. 407–428. DOI: 10.1146/annurev.soc.012809.102635.
8. Torche, F. Is a college degree still the great equalizer? *American Journal of Sociology*. 2011. Vol. 117, No. 3. P. 763–807. DOI: 10.1086/661937.
9. Clark, G. *The Son Also Rises: Surnames and the History of Social Mobility*. Princeton University Press, 2014. 384 p.
10. Bourdieu, P. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press, 1984. 613 p.
11. Gregory, C. The Role of Early-Career University Prestige Stratification on Academic Performance. *Research in Higher Education*. 2022. Vol. 63. P. 111–132. DOI: 10.1007/s11162-021-09643-x.
12. Wu, X., & Treiman, D. Higher Education, Elite Formation and Social Stratification in Contemporary China. *Higher Education*. 2017. Vol. 73, No. 3. P. 355–373. DOI: 10.1007/s10734-016-0016-x.
13. Sprigge, T. L. S. (ed.). *The Correspondence of Jeremy Bentham: Volume I: 1752–76*. London : UCL Press, 2017. 539 p.
14. Bentham, J. *A Comment on the Commentaries and a Fragment on Government* / ed. by J. H. Burns and H. L. A. Hart. London : The Athlone Press, 1977. 393 p.
15. Bentham, J. *The Works of Jeremy Bentham: Memoirs of Bentham*. London : W. Tait, 1843. P. 522–523.
16. Käsler, D. *Max Weber: an introduction to his life and work*. University of Chicago Press, 1988. 268 p. ISBN 978-0-226-42560-3.

REFERENCES

1. Leeuwen, M.H.D., & Maas, I. (2010). Studia historica mobilitatis socialis et stratificationis. *Annual Review of Sociology*, *36*, 429-453. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.012809.102635>
2. Jiang, F., & Liu, N. (2018). Status hierarchicus praemiorum academicorum internationalium in scientiis socialibus. *Scientometrics*, *117*(3), 2091-2114. <https://doi.org/10.1007/s11192-018-2928-y>
3. Zuckerman, H. (2011). Stratificatio socialis in scientia: Ultra-elite in Britannia. *European Societies*, *26*(5), 1265-1289. <https://doi.org/10.1080/14616696.2011.580876>
4. Burris, V. (2004). Systema castarum academicum: Hierarchiae dignitatis in retibus commutationis PhD. *American Sociological Review*, *69*(2), 239-264. <https://doi.org/10.1177/000312240406900205>
5. DiPrete, T.A., & Eirich, G.M. (2006). Advantage cumulativum ut mechanismus inaequalitatis. *Annual Review of Sociology*, *32*, 271-297. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.32.061604.123127>
6. Song, X., & Mare, R.D. (2015). Approache prospectivae et retrospectivae ad mobilitatem socialem intergenerationem. *Sociological Methods & Research*, *44*(4), 555-584. <https://doi.org/10.1177/0049124115588970>
7. Van de Werfhorst, H.G., & Mijs, J.J.B. (2010). Inaequalitas meritorum et institutiones educationis. *Annual Review of Sociology*, *36*, 407-428. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.012809.102621>
8. Torche, F. (2011). Licetne gradus academicus adhuc esse magnus aequator? *American Journal of Sociology*, *117*(3), 763-807. <https://doi.org/10.1086/663274>
9. Clark, G. (2014). *Filius quoque ascendit: Cognomina et historia mobilitatis socialis*. Princeton University Press.
10. Bourdieu, P. (1984). *Distinctio: Critica socialis iudicii gustus*. Harvard University Press.
11. Gregory, C. (2022). Munus stratificationis dignitatis universitatis in curriculo primo ad performantiam academicam. *Research in Higher Education*, *63*, 111-132. <https://doi.org/10.1007/s11162-021-09647-7>
12. Wu, X., & Treiman, D. (2017). Educatio superior, formatio elitae et stratificatio socialis in Sina hodierna. *Higher Education*, *73*(3), 355-373. <https://doi.org/10.1007/s10734-016-0019-7>
13. Sprigge, T.L.S. (Ed.). (2017) [1968]. *Epistulae Jeremiae Bentham: Volumen I: 1752-76* (PDF). UCL Press. pp. xxvii, l, 294. ISBN 978-1-911576-05-1.
14. Bentham, J. (1977). *Commentarium in Commentarios et Fragmentum de Gubernatione* (J.H. Burns & H.L.A. Hart, Eds.). The Athlone Press. p. 393.
15. Bentham, J. (1843). *Opera Jeremiae Bentham: Memoriae Bentham*. W. Tait. pp. 522-523.
16. Käsler, D. (1988). *Max Weber: Introductio ad vitam et opus*. University of Chicago Press. p. 2. ISBN 978-0-226-42560-3.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 19.12.2025